

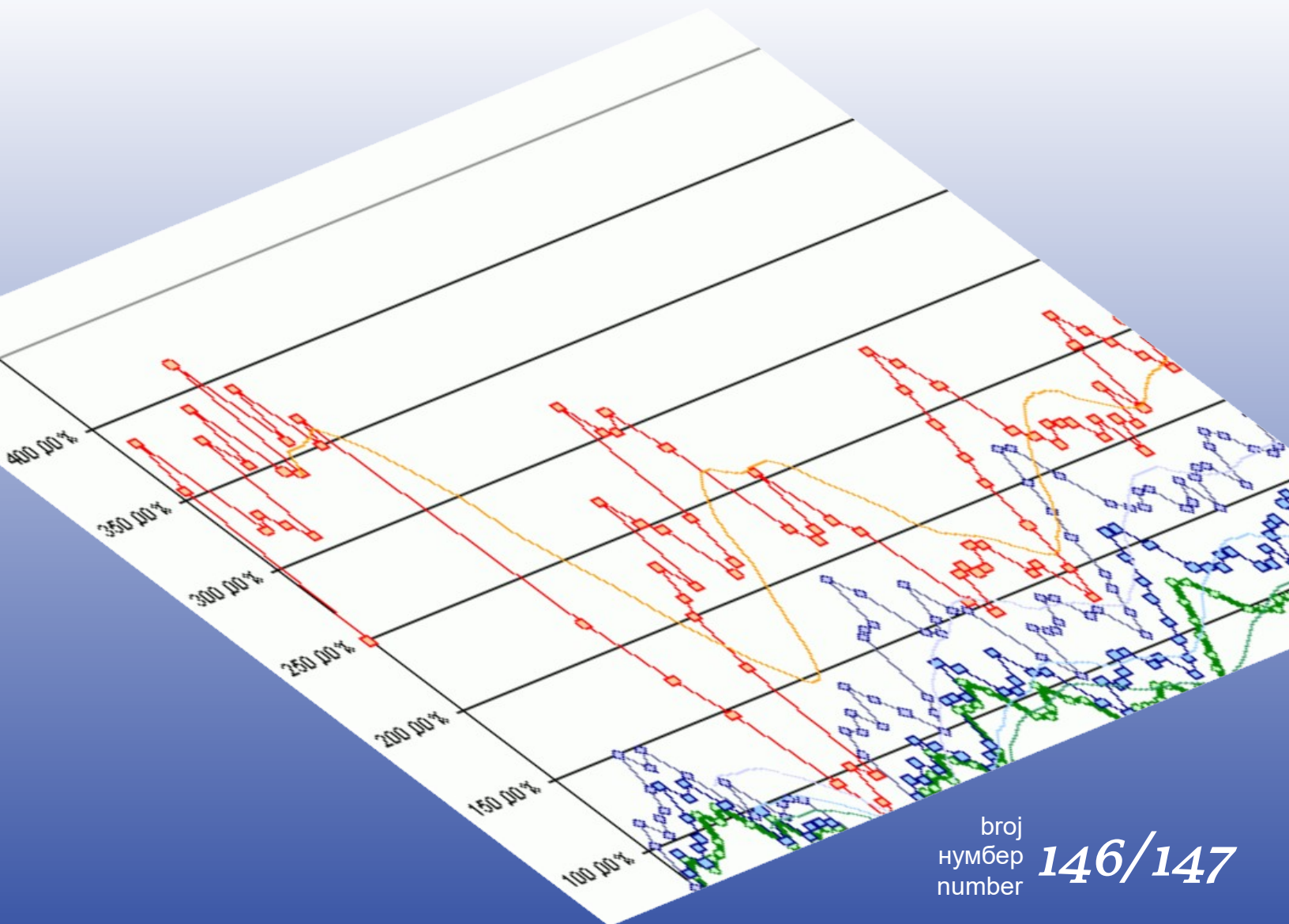
Bosna i Hercegovina
Odjeljenje za makroekonomsku analizu
Upravnog odbora Uprave za indirektno-
neizravno oporezivanje

Босна и Херцеговина
Одјељење за макроекономску анализу
Управног одбора Управе за индиректно-
неизравно опорезивање

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

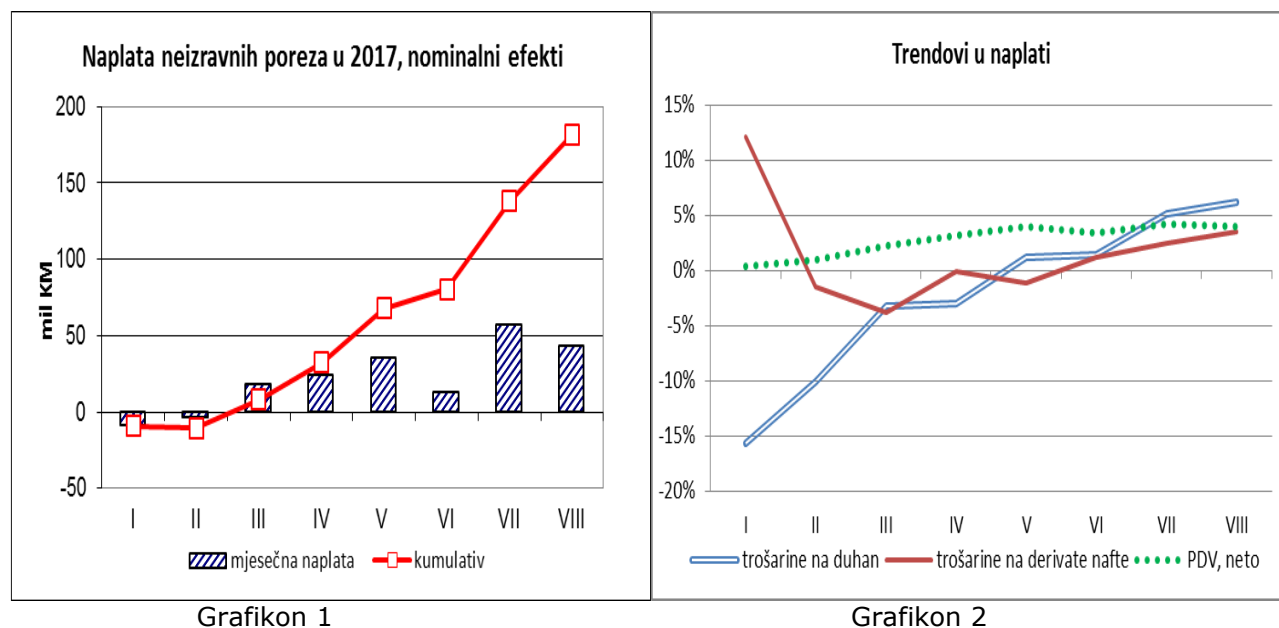
Oma Bilten

broj
нумбер
number **146/147**

Uz ovaj dvobroj

Prema preliminarnom izvještaju UNO je u kolovozu 2017. naplatila, po odbitku povrata, 560,5 mil KM neizravnih poreza, što je 8,3% više nego u istom mjesecu 2016.g. Razlog za malo niži rast neto naplate u odnosu na rast bruto naplate od 10,5% jesu povećane isplate povrata. Na razini razdoblja siječanj – kolovoz 2017. ostvaren je rast bruto naplate prihoda od neizravnih poreza od 7,5%. Međutim, zbog rasta povrata od 19,4% neto naplata je u konačnici veća za 5,1% ili za 181,9 mil KM (Grafikon 1).

Grafikon 1

Grafikon 2

Grafikon 2 pokazuje trendove u kumulativnoj naplati pojedinih vrsta neizravnih poreza koji, s obzirom na dominantan udio u strukturi ukupnih prihoda od neizravnih poreza, diktiraju i tekuće trendove u 2017. Najstabilniji rast za osam mjeseci 2017. zabilježen je kod prihoda od PDV-a. Trošarine na derivate nafte su ispoljile nestabilnost u prvih pet mjeseci 2017., a u posljednja tri mjeseca imaju rastući trend, kao što je prezentirano u posebnoj analizi o trendovima na tržištu derivata u BiH. Slično, pozitivan rastući trend u naplati prihoda od trošarina na duhanske preradevine javlja se tek od svibnja, uzrokovan reakcijom potrošača na povećanje maloprodajnih cijena cigareta.

U ovom broju Biltena dajemo i analizu rokova podnošenja PDV-e prijave i plaćanja PDV-a u EU, regionu i BiH u svjetlu inicijativa za produljenje rokova u BiH.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Politika i implikacije rokova podnošenja PDV prijave i plaćanja PDV-a: EU i BiH	2
Trendovi na tržištu derivata u BiH u razdoblju siječanj – lipanj 2017	11

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik

Politika i implikacije rokova podnošenja PDV prijave i plaćanja PDV-a: EU i BiH

Već nekoliko godina javljaju se inicijative za produljavanje roka podnošenja PDV prijave u BiH u cilju relaksiranja financijske pozicije obveznika. Analiza implikacija predložene inicijative nužno treba imati dvije dimenzije, europsku i nacionalnu. Svaku izmjenu Zakona o PDV-a potrebno je analizirati u svjetlu direktiva EU i prakse članica EU, pogotovo onih sa dugom tradicijom oporezivanja PDV-om. S druge strane, nužno je inicijativu razmotriti i u kontekstu specifičnosti sustava PDV-a i raspodjele prihoda od PDV-a u BiH.

1. Uvod

Za razliku od poreznih sustava u prošlosti, koji su u fokusu imali samo potrebe države, zanemarujući potrebe obveznika, suvremeni porezni sustavi vode više računa o troškovima poštivanja poreznih propisa od strane obveznika. Troškovi poštivanja poreznih propisa, s jedne strane, opterećuju dobit obveznika, ukoliko ih snosi obveznik, ili umanjuju njegovu konkurentnost, ukoliko ih prevaljuje na teret prodajne cijene, a s druge strane, ukoliko su preveliki, mogu predstavljati ozbiljan rizik za migriranje kompanija u sivu ekonomiju. Podnošenje PDV-e prijave i plaćanje PDV-a predstavljaju najvažnije elemente administriranja PDV-om. PDV prijave ne utječu samo na troškove poštivanja propisa, već i na financijsku poziciju obveznika, s jedne strane, preko obveze za PDV-e koja se iskazuje na prijavi i koja se mora platiti, uglavnom, u rokovima podnošenja prijave, a, s druge strane, preko isplate povrata u rokovima koji se računaju od dana podnošenja prijave.

Zakon o PDV-u u BiH predviđa samo mjesečnu prijavu PDV-a i jedan rok plaćanja – u momentu podnošenja prijave, odnosno najkasnije deset dana nakon isteka razdoblja oporezivanja. Ovo je bio razumljiv pristup za državu koja je uvela novi porezni oblik. Prvih godina implementacije PDV-a bilo je potrebno osigurati jednake uvjete za sve obveznike iz razloga što bi diferenciran pristup otežao uvođenje PDV-a i administriranje PDV-om. Ne samo što bi to zahtijevalo dodatne napore Uprave za neizravno oporezivanje (UNO) i proizvelo nove troškove, nego bi zahtijevalo i dodatno educiranje obveznika, što bi na koncu bi dovelo do konfuzije kod samih obveznika. Međutim, nakon deset godina primjene PDV-a moglo bi se razmišljati o prilagođavanju sustava PDV-a potrebama gospodarstva. S obzirom da obveznici nisu homogena skupina eventualno produljavanje rokova za podnošenje prijave može značiti pozitivnu mjeru za jedne obveznike, a za druge dodatni financijski teret. Iz tog razloga potrebno je ponuditi izbalansirano rješenje koje će minimizirati negativne efekte, a svim kategorijama obveznika donijeti određene koristi. Iskustva i praksa članica EU u području prijave PDV-a mogu predstavljati važne smjernice za donošenje koherentne odluke.

2. Uloga PDV prijave u sustavu PDV-a u EU

U složenim ekonomskim integracijama poput EU troškovi poštivanja propisa mogu predstavljati značajnu prepreku širenju poslovanja u druge članice. Posljedica administrativne kompleksnosti nacionalnih sustava PDV-a je zatvaranje tržišta članica i neefikasna alokacija kapitala. PDV predstavlja važan faktor konsolidacije javnih financija u članicama EU, ne samo zbog značajnog udjela u strukturi poreznih prihoda, već i zbog značaja potrošnje kao pogodnijeg objekta oporezivanja u svrhu ostvarenja ekonomskog rasta u odnosu na oporezivanje rada. Međutim, manevarski prostor za veće intervencije u sustavu PDV-a u EU je sužen zbog činjenice da zajednički sustav PDV-a u EU obuhvata samo minimalne standarde oporezivanja PDV-om u pogledu stopa i osnovice, dok u području administriranja članice imaju široku slobodu propisivanja nacionalnih pravila.

U cilju predlaganja preporuka za harmonizaciju postupaka, procedura i rokova podnošenja prijave PDV-a na zahtjev Komisije 2003.g. izvršeno je opsežno istraživanje¹ postojećeg sustava PDV-a u članicama EU-15 sa naglaskom na obveze koje imaju obveznici (registracija, fakturiranje, prijave, plaćanje PDV-a). Glavne preporuke, koje su navedene u studiji, kako bi se ostvarilo pojednostavljenje postupaka i uvjeta podnošenja prijave PDV-a i plaćanja obveza za PDV-e, su sljedeće:

- ujednačiti razdoblja oporezivanja: godišnje, kvartalne i mjesečne prijave;
- uvesti jedinstven rok za podnošenje prijave: mjesec dana nakon isteka poreznog razdoblja;
- uvesti jednoobrazne formulare za podnošenje prijave i sistematizirati podatke koje treba popuniti na prijavi;
- uvesti povremene kvartalne prijave za osobe koje nisu obveznici PDV-a a povremeno obavljaju oporezive aktivnosti;
- uvesti jedinstveni rok za plaćanje obveze po osnovu PDV-a, te da se plaćanje izvrši u momentu podnošenja prijave.

Za ilustraciju kolike su razlike u sadržini i broju polja koja treba popuniti na redovitoj prijavi PDV-a: broj podataka varira od 6 u Irskoj do 99 u Mađarskoj.

Izvor: European Commission, Commission staff working document. Impact Assessment. Accompanying the document. Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax as regards a standard VAT return. SWD(2013) 427 final. Brussels, 23.10.2013.

Strategija razvitka² sustava PDV-a u Uniji uključuje i aktivnosti na smanjenju troškova poštivanja propisa u području PDV-a. U tom smislu grupa eksperata, koju je uspostavila Europska komisija, predožila je nekoliko mjera za smanjenje troškova poštivanja Direktive 2006/112/EC. Na prvom mjestu, elektronsko fakturiranje i arhiviranje, koje je uvedeno u EU od 1.1.2013., i projekat jedinstvene PDV-e prijave, čija implementacija je bila predviđena od 1.1.2017.godine³. I pored zahtjeva za standardizacijom i pojednostavljenjem administriranja PDV-om EU, uz uvažavanje karakteristika nacionalnih PDV sustava, postoji i realna potreba za diferenciranim pristupom s obzirom na heterogenost obveznika. Grupacija obveznika kojoj se poklanja velika pažnja jesu mala i srednja poduzeća. Koncept „prvo misli o malome“⁴ podrazumijeva da se prilikom izrade novih poreznih propisa ili izmjene postojećih prvo razmišlja o implikacijama na mala i srednja poduzeća. Kako bi se zaštitila pozicija ove grupacije obveznika porezne vlasti trebaju u segmentu poreznih prijave raditi na pojednostavljenju i grupiranju administrativnih obveza koje se nameću poreznim obveznicima. To bi u praksi značilo da se smanji broj prijave poreza, da se uvede godišnja prijava, elektronsko podnošenje prijave, elektronsko fakturiranje i komunikacija sa poreznim upravama i dr. Iako se čini da su zahtjevi za većom unifikacijom PDV prijave i rokova plaćanja u koliziji sa zahtjevom obveznika da se uvažavaju njihovi heterogeni interesi i potrebe, praksa članica EU pokazuje da je moguće uskladiti oba zahtjeva kako bi se postiglo smanjenje troškova obveznika i fiskalna konsolidacija proračuna.

¹ Više: PriceWaterHouseCoopers, „Study on the simplification and modernisation of VAT obligations“, Final Report, , 17 January 2003.; PriceWaterHouseCoopers, „Study on the feasibility and impact of a common EU standard VAT return“, Final Report, 27 February 2013.

² European Commission, „Green Paper On the future of VAT Towards a simpler, more robust and efficient VAT system“, COM(2010) 695 final, Brussels, 1.12.2010.

³ Europska komisija je privremeno povukla prijedlog o jedinstvenoj PDV prijavi (European Commission, Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax as regards a standard VAT return, COM(2013) 721 final, 2013/0343 (CNS), Brussels, 23.10.2013.) s obzirom da se planiraju reforme PDV sustava koje bi zahtijevale dodatni redizajn jedinstvene PDV prijave. Više o jedinstvenoj PDV prijavi u EU: Antić, D., "Uvođenje standardne PDV-e prijave u EU", "Porezni savjetnik" br. 1, REVICON, Sarajevo, januar 2014., str. 36-45.

⁴ Engl. „Think Small First“, više: <http://ec.europa.eu/enterprise/>

3. PDV prijave u članicama EU

Članice EU u svojim PDV sustavima propisuju podnošenje mjesečnih, kvartalnih, polugodišnjih i godišnjih PDV prijava. Mjesečnu i kvartalnu prijavu propisuje 24 članice, polugodišnju 4, a godišnju 8 članica (Tabela).

Vrste PDV prijava u EU

članica	porezno razdoblje					
	1 mj	2 mj	3 mj	4 mj	6 mj	12 mj
Austrija	•		•			
Belgija	•		•			
Bugarska	•					
Cipar			•			
Češka	•		•			
Danska	•		•		•	
Njemačka	•		•			•
Estonija	•		•			
Grčka	•		•			
Španjolska	•		•			•
Finska	•		•			•
Francuska	•		•			
Hrvatska	•		•			
Mađarska	•		•			•
Irska		•		•	•	
Italija	•		•			•
Luksemburg	•		•			•
Latvija	•		•		•	
Litvanija	•				•	
Malta			•			
Nizozemska	•		•			
Poljska	•					
Portugal	•		•			•
Rumunjska	•		•			
Švedska	•		•			•
Slovenija	•		•			
Slovačka	•		•			
V. Britanija			•			

Izvor: Ernst&Young, Worldwide VAT, GST and sales tax guide, 2017.; prikaz autora.

Izuzetak od ostalih članica je Irska koja u svom sustavu PDV-a ima dvomjesečnu, polugodišnju i četveromjesečnu prijavu, pri čemu je dvomjesečna prijava osnovna prijava. Veća grupacija članica je propisala mjesečnu PDV prijavu kao osnovnu i kvartalne prijave pod određenim uvjetima. Najčešće se kao kriterij za primjenu određene vrste prijave koristi visina oporezivog prometa (bez PDV-a), dok pojedine članice koriste i visinu PDV obveze (npr. Mađarska). Pri tome se korištenje kvartalne prijave može propisati kao opcija ili kao obveza.

Za razliku od članica u kojima kvartalna prijava podrazumijeva podnošenje prijave PDV-a samo četiri puta godišnje, neke članice propisuju kvartalnu prijavu kao konačnu prijavu i mjesečne akontativne uplate PDV-a. Praksa da je kvartalna prijava osnovna, a da se mjesečna prijava

podnosi pod određenim uvjetima je rijetka. Velika Britanija propisuje kvartalnu prijavu kao osnovnu, dok je mjesečna opcijna i uglavnom je predviđena kao mogućnost koja se može odobriti obveznicima koji konstantno imaju pravo povrata PDV-a na njihov zahtjev. Specifičnost Britanije je i u tome što kvartalna razdoblja nisu fiksirana u skladu sa kalendarskim kvartalima, već su pomična. Obveznici su dužni obavijestiti poreznu upravu o odabranim kvartalnim razdobljima. Definiranje poreznih razdoblja na ovakav način može pogodovati obveznicima, pogotovo ukoliko se bave sezonskom djelatnošću, ali i državi, jer omogućava ravnomjerniju naplatu PDV-a tijekom godine, umjesto samo na četiri udarna datuma.

U Italiji *de facto* ne postoje periodične PDV prijave, već su obveznici dužni da mjesečno ili kvartalno uplaćuju PDV, a potom da podnesu godišnju prijavu do isteka razdoblja za izradu financijskih izvještaja (28.2). Diferencijacija je izvršena prema vrsti prometa koji obavljaju obveznici. Mjesečne uplate vrše obveznici PDV-a čiji je promet veći od 700.000 EUR kod isporuke dobara ili veći od 400.000 EUR kod pružanja usluga. U suprotnom obveznici su dužni da PDV plaćaju kvartalno.

Zbog kratkog razdoblja za podnošenje prijave PDV vlasti u Njemačkoj dozvoljavaju permanentno produljenje rokova prijave i plaćanja za jedan mjesec na osnovu pisanog zahtjeva. Međutim, oporeziva osoba koja podnosi preliminarnu mjesečnu PDV prijavu je dužna da plati posebnu pretplatu u visini od 1/11 PDV obveze iz prethodne godine, koja se oduzima od PDV obveze za mjesec prosinac.

Članice najčešće odobravaju dulje porezno razdoblje (tromjesečno, četveromjesečno, polugodišnje i godišnje) malim firmama. Diferencijacija se vrši s obzirom na visinu prometa, dok Grčka vrši diferencijaciju prema pravnom statusu na obveznike pojedince (poduzetnike), kojima odobrava kvartalnu prijavu, i ostale obveznike pravne osobe, koji su dužni podnositi mjesečnu prijavu.

Svrha godišnje prijave se razlikuje. U nekim članicama godišnja prijava služi za sumiranje svih oporezivih transakcija, ulaznog i izlaznog PDV-a (kao rekapitulacija), kod nekih godišnja PDV prijava je instrument politike administrativnih olakšica za male obveznike, a kod članica koje prakticiraju akontativno plaćanje PDV-a tijekom fiskalne godine godišnja prijava ima karakter konačne prijave. Konačno, praksa Njemačke i Italije, pokazuje da je godišnja prijava *de facto* jedina i konačna prijava PDV-a.

Neke članice propisuju posebne uvjete za podnošenje prijave od strane novoosnovanih oporezivih osoba. Isto tako, za korištenje opcije za kvartalno podnošenje prijave ne mogu se kvalificirati ni obveznici sa negativnom poviješću plaćanja PDV-a.

Zemlje u okruženju (Srbija, Crna Gora, Makedonija, Albanija i Kosovo/UNMIK) propisuju primjenu mjesečne PDV prijave, dok Srbija i Makedonija omogućavaju i kvartalnu prijavu. U Makedoniji kvartalnu prijavu mogu da podnesu obveznici sa ukupnim prometom manjim od 25 mil MKD, a u Srbiji obveznici koji su u prethodnoj godini ostvarili promet manji od 50 mil RSD.

Izvor: Ernst&Young, Worldwide VAT, GST and sales tax guide, 2017, nacionalni zakoni o PDV-u.

4. Rokovi za podnošenje PDV prijave u EU

Razlike između članica su značajne i u pogledu rokova za podnošenje PDV prijave. Uobičajeno je da rok podnošenja prijave ujedno predstavlja i rok za plaćanje obveze za PDV-e. Rokove za podnošenje PDV prijave i plaćanja PDV-a potrebno je sagledati u odnosu na porezno razdoblje, jer rokovi počinju teći kada istekne porezno razdoblje. Razumljivo je očekivati kraće rokove podnošenja prijave ukoliko su kraća porezna razdoblja, budući da od dinamike prijave ovisi i

financiranje proračuna. Zbog mjesečnih alokacija rashoda razumljivo je očekivati i mjesečno financiranje proračuna, odnosno da rokovi plaćanja po mjesečnim prijavama budu do 30 dana. Najkraći rok za podnošenje mjesečnih prijava i plaćanje PDV-a od 10 dana ima Njemačka, a najdulji rok od 45 dana ima Austrija. Njemačka ima i najkraći rok za kvartalne prijave od 10 dana, dok najveći broj članica propisuje rok između 20 i 30 dana. Rekord je Danska sa rokom od 60 dana, što je ujedno i rok za polugodišnju prijavu⁵.

Rokovi za podnošenje godišnje prijave obično korespondiraju rokovima za podnošenje finansijskih izvještaja (28.2., Finska i Italija) ili ostalih poreznih prijava (31.3. Njemačka). Najkraći rok propisuje Španjolska (30.1.), Mađarska (15.2.). Luksemburg propisuje podnošenje godišnje PDV prijave do 1.3., a Portugal čak do 15.7.

Analiza rokova podnošenja PDV prijave u zemljama u okruženju je pokazala da najkraći rok od 14 dana propisuje Albanija, 15 dana Srbija i Crna Gora, Kosovo/UNMIK 20 dana, a najdulji rok od 25 dana propisuje Makedonija. Iste rokove Srbija i Makedonija propisuju i za kvartalne prijave.

Izvor: Ernst&Young, Worldwide VAT, GST and sales tax guide, 2017, nacionalni zakoni o PDV-u.

5. Značaj rokova podnošenja prijave

Pored normativne dimenzije odredbe kojima se propisuju rokovi podnošenja prijave PDV-a, a time i rokovi za plaćanje PDV-a, imaju i ekonomsku dimenziju. Plaćanje obveza za PDV-e, koje u slučaju velikih kompanija mogu biti značajne, determiniraju dinamiku odljeva gotovine, a time i ukupni finansijski menadžment u kompanijama. Ukoliko se promatra samo rok podnošenja prijave tada bi se moglo zaključiti da dulji rok omogućava vrijeme za naplatu PDV-a iz potraživanja od kupaca koja će biti obuhvaćena PDV prijavom. U tom slučaju dulji rok za podnošenje PDV prijave i plaćanje PDV-a bi omogućio da se obveza za PDV plaća iz tekućeg priljeva od prodaje. Međutim, sa aspekta održavanja likvidnosti i planiranja dinamike plaćanja obveza, uključujući i obveze za PDV-e, nije dovoljno sagledati samo rokove plaćanja obveze, već i duljinu poreznog razdoblja. Ekonomske aktivnosti ne odvijaju se samo koncem poreznog razdoblja da bi potom rok plaćanja PDV-a iz tih aktivnosti bio presudan za plaćanje obveze za PDV. Mnogi obveznici imaju kontinuirane prodaje tijekom mjeseca i cijele poslovne godine. U tom slučaju rok za plaćanje PDV-a ne može da ima presudan značaj za likvidnost, nego se obveza za PDV promatra samo kao jedna u nizu obveza koje dospijevaju na plaćanje. S druge strane, ovisno o značaju prodavca i kupca na tržištu rokovi plaćanja faktura mogu biti dulji ili kraći. Prodavac monoplista, npr. dobavljač sirovina i materijala iz inozemstva, zbog svog položaja na tržištu može zahtijevati kraće rokove naplate potraživanja od kupaca. Isto tako, veliki kupac ili kupac monopsonista zbog svog položaja može zahtijevati dulje rokove plaćanja obveza prema dobavljačima.

S obzirom na višefazni karakter PDV-a, koji podrazumijeva situaciju da se isti obveznik u jednoj transakciji nalazi u ulozi kupca, a u drugoj u ulozi prodavca, potrebno je cjelovito i višedimenzionalno sagledavanje PDV-a. PDV je finansijska obveza ili potraživanje od kupca. Kao obveza ili potraživanje PDV-e postaje element finansijskog upravljanja. Upravljanje PDV-om podrazumijeva sagledavanje osnovnih parametara sustava PDV-a koji su bitni za finansijski menadžment (obračunsko razdoblje, pravo na odbitak), kao i segmenata i poslovnih funkcija kompanije u čijem funkcioniranju se ispoljava pozitivan ili negativan utjecaj PDV-a. Primjenjujući standardni koncept PDV-a obveznik može ostvariti povrat ulaznog PDV-a i pozitivan finansijski efekat iako obveze prema dobavljačima nisu plaćene. Suprotno, obveze za PDV-e će izazvati odljev novca iako potraživanja od kupaca nisu naplaćena. Povoljniji finansijski položaj imaće

⁵ Izvor: Ernst&Young, Worldwide VAT, GST and sales tax guide, 2017.

obveznici koji prodaju dobra ili usluge krajnjim kupcima i koji imaju veći priljev gotovine, obveznici koji imaju brži obrt potraživanja, a zbog povoljnijeg položaja na tržištu mogu odlagati plaćanje obveza prema dobavljačima. Od kvaliteta kupaca ovisi naplata potraživanja, a time i naplata PDV-a koji porezni obveznik ubire u ime države. S druge strane, od kvaliteta dobavljača ovisi mogućnost dobijanja duljeg kreditnog razdoblja za plaćanje nabavki. Poslovanje u sustavu PDV-a zahtijeva i dodatnu analizu strukture prodaje i nabavki. Bitan je odnos nabavki iz uvoza i nabavki iz zemlje, budući da uvozne transakcije zahtijevaju angažiranje značajnih financijskih sredstava u momentu uvoza, što nije slučaj sa nabavkama od domaćih dobavljača, s kojima se mogu dogovarati i fleksibilniji rokovi. Za opterećenje financijskog toka obvezama za PDV-e bitan je i udio kompenzacija (razmjena) i prodaje na kredit u ukupnoj prodaji. Upravljanje PDV-om zahtijeva i usvajanje nove politike prodaje, kako bi se zadobili novi, kvalitetniji kupci koji bi redovito izmirivali svoje obveze i dobavljači koji nisu monopolisti na tržištu. Disperzija rizika na veći broj kupaca i dobavljača pozitivno utječe na priljeve i odljeve gotovine, a time i na izmirenje obveza za PDV-e. Mogućnost efikasnog upravljanja PDV-om značajno ovisi o vrsti djelatnosti. Dugi investicioni ciklusi (proizvodnja, građevinarstvo, brodogradnja) i faktor sezonalnosti (poljoprivreda, građevinarstvo, turizam i hotelijerstvo, prijevoz putnika), koji su povezani sa razdobljima ostvarivanja visokih povrata PDV-a i razdobljima u kojima dospijevaju visoke obveze za PDV-e, mogu unijeti veliku neizvjesnost u financijske tokove obveznika.

Rokovi podnošenja prijave moraju se promatrati šire, ne samo sa aspekta plaćanja obveze za PDV-e, nego i sa aspekta povrata PDV-a obveznicima po određenim sektorima ekonomije.

Kraća porezna razdoblja od mjesec dana i kraći rokovi podnošenja prijave pogoduju velikim kompanijama, kompanijama koje imaju sezonsku proizvodnju ili pružaju sezonske usluge, u kojima je sporiji obrt i dulji ciklus proizvodnje (poljoprivreda, brodogradnja, građevinarstvo), velikim uvoznicima, izvoznicima i investitorima i drugim obveznicima koji regularno ostvaruju pravo na povrat.

Velike kompanije se mogu suočiti sa problemima financiranja velikih obveza za PDV ukoliko su porezna razdoblja jako duga (kvartal, pola godine, godina). Problem postaje još teži ukoliko je naplata od kupaca neravnomjerna tijekom godine ili sezonska. Tada plaćanje obveze za PDV postaje investicija za koju treba naći izvor financiranja. Uravnoteženo planiranje dinamike priljeva i odljeva novca jednostavnije je ostvariti ukoliko su iznosi obveza manji. Iz ovih razloga velike kompanije se zalažu za kraće rokove podnošenja prijave, što, potom, omogućava plaćanje obveza za PDV-e u obrocima. Isti slučaj je i sa djelatnostima sa dominantnim sezonalnim utjecajem na poslovanje, kod kojih se dulja razdoblja velike aktivnosti smjenjuju sa duljim razdobljem niske aktivnosti (turizam, hotelijerstvo, prijevoz putnika, građevinarstvo, poljoprivreda). Investitori i veliki uvoznici su zainteresirani za kraća razdoblja da bi mogli vratiti PDV-e kojeg su morali platiti u rokovima plaćanja carine i carinskih pristojbi. Izvoznici su zainteresirani za što brži povrat PDV-a kojeg su platili svojim dobavljačima kako bi financijska sredstva mogli ponovo usmjeriti na financiranje proizvodnje za izvoz.

Može se zaključiti da dulja porezna razdoblja i dulji rokovi podnošenja PDV prijave neminovno u nepovoljniji položaj stavljaju sve obveznike koji imaju pravo na povrat PDV-a, a pogotovo one koji kontinuirano ostvaruju pravo na povrat. Država u takvoj situaciji samo profitira, budući da se financiranje PDV-a u iznosu većem od obveza može tretirati kao beskamatni kredit koji gospodarstvo omogućava državi. S druge strane, čekajući na rokove isplate povrata gospodarstvo se mora zaduživati da bi izmirilo druge obveze iz poslovanja. Stoga, produljavanje poreznih razdoblja i rokova podnošenja prijave, a time i rokova plaćanja ili naplate PDV-a, može samo usporiti ekonomsku aktivnost i ekspanziju kompanija, usporiti izvoz i investicije, što sa makroaspekta postaje negativno kretanje i za cijelu ekonomiju države.

Suprotno gore navedenom, dulja razdoblja od pola godine ili godinu dana pogoduju malim firmama, u prvom redu zbog nižih administrativnih troškova u vezi vođenja PDV evidencija i podnošenja prijava.

6. Implikacije produljenja roka za podnošenje prijava u BiH

Prema Zakonu o PDV-u u BiH porezno razdoblje iznosi mjesec dana. Obveznici su dužni podnijeti PDV prijavu do 10. dana narednog mjeseca i u istim rokovima platiti obvezu za PDV-e.

Uzimajući u obzir duljinu poreznog razdoblja i rokove podnošenja PDV-e prijava u članicama EU može se izvesti zaključak da BiH sa mjesečnim poreznim razdobljem i rokom podnošenja od 10 dana nakon isteka poreznog razdoblja ima jedan od narigoroznijih rokova. No, u usporedbi sa rokovima koji su bili na snazi u vrijeme plaćanja poreza na promet mjesečno razdoblje za podnošenje prijava PDV-a je povoljnije za porezne obveznike.

Moglo bi se zaključiti i da kratki rokovi kompanije koje posluju u BiH stavljaju u težu financijsku poziciju u odnosu na kompanije u drugim zemljama. Međutim, ukoliko se rokovi podnošenja prijava analiziraju u odnosu na obveznike koji imaju pravo na povrat može se zaključiti da su kraći rokovi za podnošenje prijava povoljni za ovu grupaciju obveznika. Prema Zakonu o PDV-u pravo na povrat se može ostvariti u roku od 30 dana od dana podnošenja prijave ukoliko se radi o pretežitom izvozniku ili u roku od 60 dana za ostale obveznike. Logično je da svako produljenje rokova podnošenja prijava prolongira moment povrata unaprijed plaćenog PDV-a pri uvozu, ukoliko se radi o investitorima ili kompanijama koje zbog troškova nabavke ili rabata uvoze veće količine robe, sirovina i materijala, ili plaćenog PDV-a iz prethodnih faza od strane izvoznika. Svako produljavanje rokova podnošenja prijava ovoj grupaciji obveznika stvara dodatne financijske rashode za financiranje tekućih obveza dok čekaju moment isplate svojih sredstava koja su „zarobljena“ u povratima. Likvidne kompanije iz ove grupacije biće suočene sa rastućim oportunitetnim troškovima zbog izgubljene dobiti na plasiranje sredstava kojima je unaprijed financiran PDV-e. Osim mikroekonomskih i financijskih posljedica produžetak rokova za podnošenje prijava u BiH mogao bi da ugrozi krhki oporavak izvoza, te da uspori investiranje u velike projekte koji zahtijevaju višemjesečnu kontinuiranu nabavku kapitalnih dobara, ugrožavajući procesnu industriju i sve one kompanije koje imaju sezonsku djelatnost.

S druge strane, **produžetak rokova podnošenja prijava za male obveznike proizvodi jednokratan pozitivan efekat samo prvi mjesec nakon izmjene roka.** Ukoliko je novi rok podnošenja prijava 30 dana od isteka mjeseca razdoblje prikupljanja sredstava za plaćanje obveze za PDV-e se, umjesto od 10. prethodnog do 10. tekućeg mjeseca, produljava za dvadeset dana, odnosno od 10. prethodnog do 30. tekućeg mjeseca. Već naredni mjesec obveznici će biti suočeni sa dinamikom plaćanja obveza, koja u suštini ostaje ista. Razdoblje prikupljanja sredstava (tj. porezno razdoblje) za PDV obveze ostaje isto (30 dana), samo dolazi do pomjeranja datuma kada se prijava podnosi. Pozitivne efekte pomjeranja roka mogu imati samo one kompanije koje kontinuirano isporučuju dobra ili usluge, a koje svoja potraživanja od kupaca fakturiraju na mjesečnoj osnovi sa rokom plaćanja u drugoj polovici mjeseca (npr. telekomi za fiksnu telefoniju i *post paid* mobilnu telefoniju, internet provajderi, komunalna poduzeća, gradske toplane, elektrodistribucija i sl.). Međutim, kako se radi o istom ciklusu fakturiranja, koji se ponavlja iz mjeseca u mjesec, u suštini se efekti ostvaruju samo u prvom mjesecu nakon izmjene roka podnošenja prijave.

Analiza implikacija produžetka roka podnošenja PDV prijava treba da obuhvati i fiskalne efekte. Produžetak rokova za podnošenje prijava proizvodi jednokratne pozitivne efekte na naplatu prihoda od PDV-a samo u godini u kojoj se ova mjera uvede. Efekti nastaju zbog prolongiranja dijela isplate povrata iz prosinca u siječanj naredne godine. Već naredne fiskalne godine dolazi do

konsolidacije dinamike naplate bruto prihoda od PDV-a i isplate povrata prema novoj shemi rokova.

S obzirom na značaj PDV-a u poreznoj strukturi BiH, uzimajući u obzir specifičnu fiskalnu strukturu i jedinstven sustav raspodjele prihoda od neizravnih poreza koji povećava međuovisnost proračuna svih razina vlasti o naplati PDV-a, **pomjeranje rokova podnošenja prijave PDV-a može prouzročiti probleme u alimentiranju rashoda iz proračuna.** Statistika dnevne naplate prihoda od neizravnih poreza na jedinstvenom računu UNO pokazuje da se, očekivano, najviše prihoda naplati na dan kada ističe rok za podnošenje PDV-e prijave⁶. Sistem raspodjele sa jedinstvenog računa UNO podrazumijeva sljedeći redoslijed isplata. Prvo se izdvajaju sredstva za isplatu povrata, zatim se izdvajaju sredstva za proračun institucija BiH, a preostali dio se raspodjeljuje korisnicima raspodjele (entiteti i Distrikt Brčko) prema koeficijentima raspodjele koje utvrđuje Upravni odbor UNO. Iz dijela koji pripada korisnicima raspodjele se prije doznačavanja sredstava izuzima dio za otplatu vanjskog duga. Preostali dio se u entitetima i Distriktu dijeli prema entitetskim propisima, a uglavnom služi za financiranje proračuna svih razina vlada. Sistem raspodjele neizravnih poreza podrazumijeva raspodjelu na dnevnoj bazi, odnosno da se prihodi koji se naplate na račune komercijalnih banaka u jednom danu već sljedeći dan raspoređuju prema redoslijedu isplata. Imajući ovo u vidu najviše prihoda se doznači entitetima i Distriktu dan nakon isteka roka za podnošenje prijave PDV-a i plaćanje PDV obveze.

S obzirom na veliki značaj prihoda od neizravnih poreza za entitetske proračune može se zaključiti da **dinamika isplate značajnog dijela rashoda u proračunima entiteta ovisi o momentu podnošenja PDV-e prijave.** Podnošenje prijave do 10. u mjesecu omogućava entitetskim, županijskim i lokalnim vladama da značajan dio tekućih obveza isplate sredinom mjeseca. Pomjeranje roka podnošenja PDV prijave na konac mjeseca će zahtijevati uspostavu nove dinamike plaćanja rashoda iz proračuna (plaća, naknada, doznaka, socijalnih primanja, subvencija i grantova, dotiranja izvanproračunskih fondova i sl.), odnosno uspostavu nove dinamike zaduživanja.

7. Zaključak

Zemlje članice EU svojim nacionalnim propisima iz sfere PDV-a propisuju različite vrste prijave PDV-a i rokove plaćanja, a na snazi su i različite odredbe kojima se pojednostavljaju postupci podnošenja prijave uz ispunjenje definiranih uvjeta. Strategijom modernizacije i pojednostavljenja obveza koje proistječu iz legislative EU i nacionalnih poreznih propisa iz sfere PDV-a želi se postići više ciljeva: smanjiti troškove poštivanja obveza u vezi PDV-a od strane obveznika (pogotovo malih i srednjih poduzeća) u smislu angažmana financijskih i ljudskih resursa; smanjiti troškove poslovanja obveznika sa obveznicima iz drugih članica EU; olakšati postupke kontrole i revizije; smanjiti broj službenika koji rade na obradi prijave, uplatama i povratu i smanjiti troškove administriranja PDV-om od strane poreznih administracija i podstaknuti upotrebu novih tehnologija, elektronskog poslovanja i telekomunikacija pri podnošenju prijave PDV-a.

Analiza prezentirana u radu je ukazala na negativne implikacije koje bi produljenje roka podnošenja prijave PDV-a u BiH imalo na investicije i izvoznike, dok bi pozitivni efekti bili minorni i sa jednokratnim djelovanjem. Moglo bi se iz analize prakse EU izvesti zaključak da bi bilo poželjno uvođenje kvartalne PDV prijave za male obveznike. Time bi se u velikoj mjeri relaksirala financijska pozicija malih obveznika, a posljedice po dinamiku financiranja proračuna bi bile minimalne, imajući u vidu skroman neto efekat naplate prihoda od PDV-a od te grupacije obveznika. Isto tako, troškovi administriranja UNO bi se smanjili s obzirom na značajno manji broj PDV prijave. Ipak, određena mjera se ne smije promatrati izolirano, nego u širem kontekstu politike PDV-a. Eventualno povećanje praga za registraciju (na 75.000 ili čak 100.000 KM) bi u

⁶ Potrebno je napomenuti da se do 10. u mjesecu plaćaju i obveze za domaću trošarinu, ali taj iznos je daleko manji u odnosu na naplaćeni PDV.

velikoj mjeri pogodovalo malim firmama, koje bi dragovoljno ostale u sustavu PDV-a samo ukoliko im pogoduje status PDV obveznika, dok bi se ostali po automatizmu našli izvan sustava PDV-a. U takvim okolnostima uvođenje kvartalne prijave bi bila nepotrebna mjera.

Polazeći od PDV strategije EU i BiH bi trebala prilikom razmatranja rokova podnošenja prijave PDV-a (a time i plaćanja PDV obveze) početi od načela da rješenje treba biti izbalansirano i konzistentno, ne samo s obzirom na heterogenost obveznika, već i u smislu cjelokupne politike PDV-a.

LITERATURA

- Antić, D., "Uvođenje standardne PDV-e prijave u EU", "Porezni savjetnik" br. 1, REVICON, Sarajevo, januar 2014., str. 36-45.
- European Commission, "Green Paper On the future of VAT Towards a simpler, more robust and efficient VAT system", COM(2010) 695 final, Brussels, 1.12.2010.
- European Commission, Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax as regards a standard VAT return, COM(2013) 721 final, 2013/0343 (CNS), Brussels, 23.10.2013.
- European Commission, Commission staff working document. Impact Assessment. Accompanying the document. Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax as regards a standard VAT return. SWD(2013) 427 final. Brussels, 23.10.2013.
- Ernst&Young, Worldwide VAT, GST and sales tax guide, 2017.
- PriceWaterHouseCoopers, „Study on the simplification and modernisation of VAT obligations“, Final Report, , 17 January 2003.
- PriceWaterHouseCoopers, „Study on the feasibility and impact of a common EU standard VAT return“, Final Report, 27 February 2013.

Trendovi na tržištu derivata u BiH u razdoblju siječanj – lipanj 2017

Faktori rasta prihoda u razdoblju 2014-2016

Stope rasta prihoda od trošarina na derivate nafte u posljednjih deset godina od pojave globalne ekonomske krize su nekoliko godina bile negativne, da bi skromni oporavak nastupio tek 2014. kada je ostvaren pozitivan rast od 1,9%. Dramatičan pad cijena nafte na svjetskom tržištu u protekle dvije godine podstaknuo je potražnju za derivatima u BiH. Pored toga, porezna konkurentnost⁷ BiH u pogledu nižih stopa trošarina na derivate nafte i PDV-a u odnosu na zemlje u okruženju⁸ i EU i geopolitički položaj BiH na tranzitu između Istoka i Zapada su predstavljali značajne faktore rasta potražnje derivata nafte u tranzitnom i pograničnom prometu. Konačno, duga rasprava u vezi sa povećanjem stopa trošarina doprinijela je stvaranju dodatnih zaliha derivata nafte kako bi se amortiziralo moguće povećanje maloprodajnih cijena. Navedeni faktori su doveli do snažnog rasta potrošnje derivata, a time i do rasta naplaćenih prihoda od trošarina i putarine. U 2015. godini prihodi od trošarina su povećani za 10,2% u odnosu na prethodnu godinu, a u 2016. 8,1% u odnosu na 2015. Ukupna razina potrošnje derivata u 2016. bila je za 19,9% veća nego u 2014.⁹

Naplata trošarina

Početak 2017. donio je nastavak trendova u naplati trošarina na derivate iz 2016.g, da bi u veljači došlo do skoka cijena nafte na svjetskom tržištu i, posljedično, rasta cijena derivata u BiH. Rast maloprodajnih cijena doveo do smanjenja potrošnje derivata, a time i naplaćenih prihoda od trošarina u veljači i ožujku 2017. Pozitivan rast naplate u siječnju je djelimično ublažio negativne trendove u prvom kvartalu, tako da je kvartalni pad prihoda od trošarina iznosio 3,8%.

Prema proljetnim prognozama relevantnih međunarodnih agencija za energiju u pogledu kretanja cijena nafte na svjetskom tržištu, u svjetlu odnosa između proizvođača nafte, međunarodnih političkih odnosa i kriza i monetarnih kretanja, očekivao se postepeni porast cijena nafte na svjetskom tržištu tijekom 2017 i 2018. godine¹⁰. Međutim, već u drugom kvartalu 2017. dolazi do pada cijena nafte na svjetskom tržištu i slabljenja dolara, što dovodi i do rasta potražnje za derivatima nafte. Istodobno, u BiH se nastavljaju rasprave u svezi sa povećanjem stopa trošarina na derivate nafte, što predstavlja kontinuirani pritisak za povećanje nabavki derivata. U takvim okolnostima, ostvaren je rast prihoda od trošarina u drugom kvartalu od 5,6%, a ukupno na razini polugodišta od 1,2% (Grafikon 1).

Pregled mjesečne naplate prihoda od trošarina na derivate nafte u prvom polugodištu 2017. ovisno o tome da li su derivati iz uvoza ili domaće proizvodnje pokazuju divergentna kretanja i snažne oscilacije naplate domaćih trošarina (Grafikon 2). Pozitivan mjesečni rast kod oba izvora nabavki derivata ostvaren je samo u siječnju i lipnju (u odnosu na iste mjesece 2016), dok je pad prihoda zabilježen u veljači i ožujku, s tim da je pad bio mnogo izraženiji kod trošarina na domaće derivate. U travnju je ostvaren enorman rast prihoda od trošarina na domaće derivate nafte od 36,1% koji se može objasniti isporukama regresiranog dizela za proljetnu sjetvu u RS u ožujku. S

⁷ Antić, D. 2017. „Harmonizacija neizravnih poreza u BiH sa standardima EU u funkciji ekonomskog rasta”, zbornik radova sa Naučnog skupa "Ekonomske politike malih zemalja u uslovima evropskih integracija", Ekonomski fakultet, Banjaluka, 7-8. februar 2017, str. 339-353.

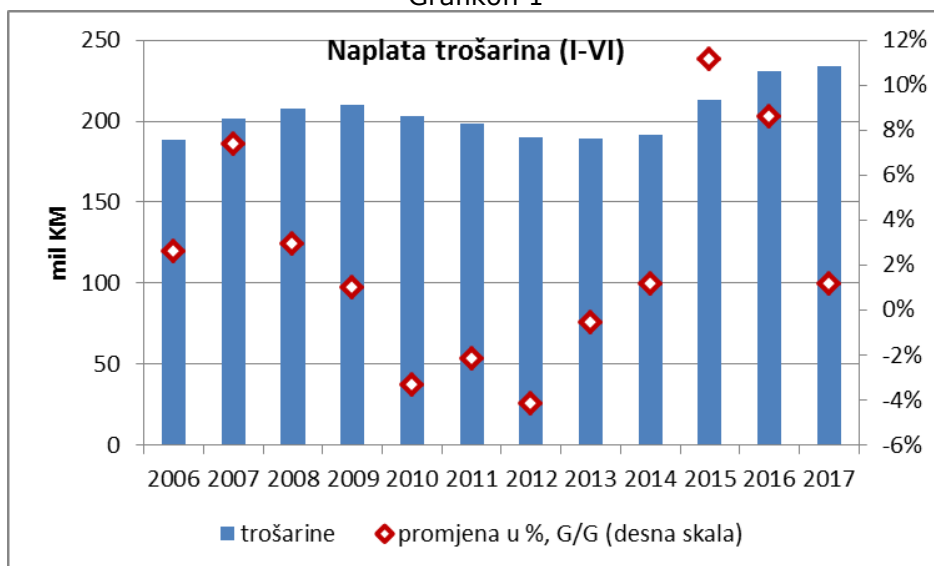
⁸ Antić, D. 2017. "Politika trošarina u Europskoj uniji, Bosni i Hercegovini i okruženju", zbornik radova 18. Simpozija "Novi zakoni za poslovanje - NL4B", Neum, 24.-26.2017., Revicon, Sarajevo, str. 33-52.

⁹ Pojam „potrošnja derivata” u svrhu analize u članku predstavlja zbroj količine domaćih derivata nafte koji su stavljeni u promet i količine uvezenih derivata nafte.

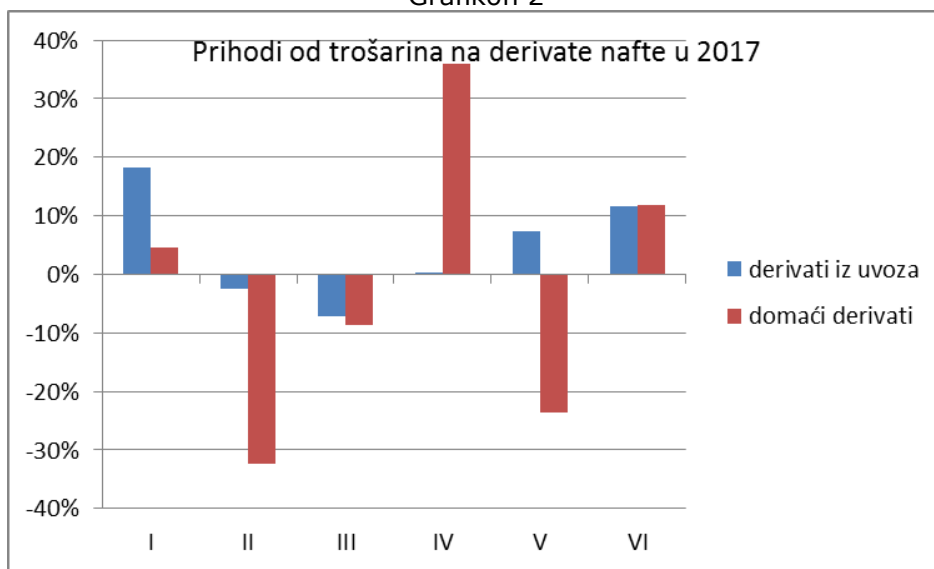
¹⁰ Izvor: IEA, 11 April 2017 release.

druge strane, naplata trošarina na uvezene derivate je na razini naplate u travnju 2016. U svibnju je evidentiran značajan pad prihoda trošarina na domaće derivate nafte i postepen rast prihoda od trošarina na uvezene derivate.

Grafikon 1

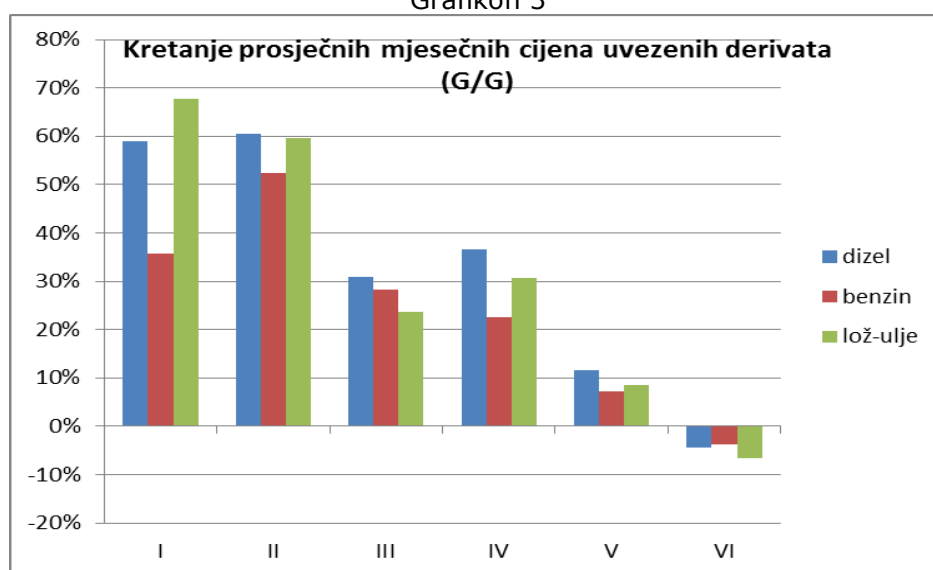
Grafikon 2

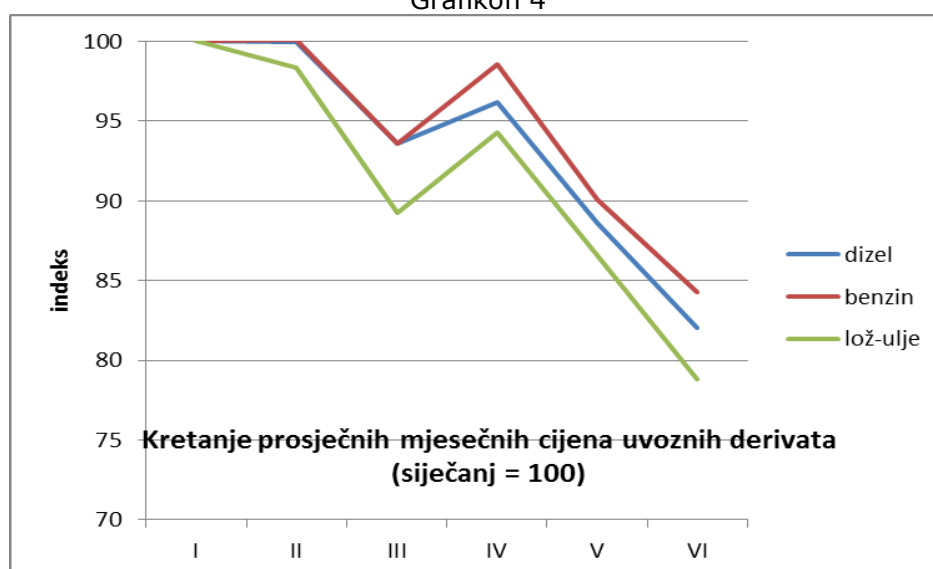
Trendovi u cijenama derivata

Rast cijena nafte na svjetskom tržištu početkom 2017. brzo se prelio na tržište BiH. Cijene derivata pri uvozu (na granici) u siječnju i veljači značajno su porasle, a povećanje se razlikovalo ovisno o vrsti derivata. Prosječna ponderirana cijena lož-ulja na granici u ta dva mjeseca je porasla blizu 70%, dizela za oko 60%, mjereno u odnosu na isti mjesec 2016. (Grafikon 3). Prosječna ponderirana cijena benzina je u siječnju bila veća za „skromnih“ 35% u odnosu na isti mjesec 2016, a u veljači su cijene eksplodirale i dostigle rast cijena dizela i lož-ulja. U ožujku i travnju dolazi do značajnog smirivanja cijena, mada je u odnosu na iste mjesece 2016. rast i dalje između 20% i 35%. Konačno, u svibnju je zabilježeno snažno usporavanje rasta prosječnih mjesečnih cijena, a u lipnju i pad do maksimalnih 6,5% kod lož-ulja.

Grafikon 3

Grafikon 4

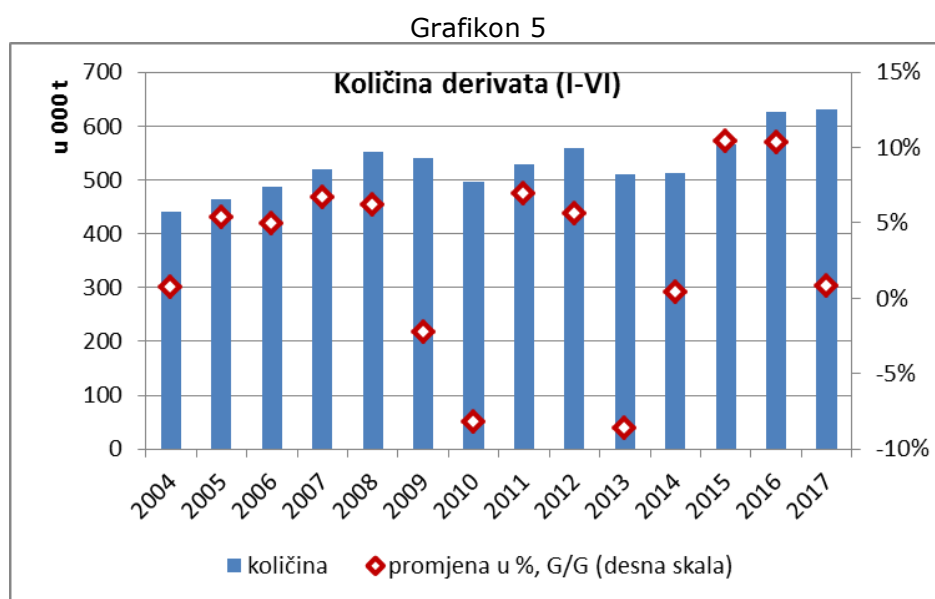

Grafikon 4 ilustrira veličinu pada tekućih cijena derivata nafte na granici mjereno u odnosu na baznu cijenu u siječnju 2017. Za šest mjeseci uvozne cijene derivata su pale na razinu od 80 do

85% cijene iz siječnja 2017, ali su i dalje nešto iznad prosječnih ponderiranih cijena za 2016. godinu.

Količine derivata

Turbulencije u cijenama derivata dovele su do smanjene potražnje, što se reflektiralo na uvoz derivata i proizvodnju u zemlji. Tek je ozbiljniji pad cijena u svibnju i lipnju pokrenuo veću potražnju, a kumulativ količine derivata je prešao u pozitivnu zonu rasta tek u lipnju. U konačnici, na razini polugodišta ukupna količina derivata uvezenih i domaćih bila je veća za 0,9% u odnosu na isto razdoblje 2016. Grafikon pokazuje kretanje količine derivata u prvom polugodištu u razdoblju od 2004 do 2017¹¹. Usporedba 2017 i 2004 pokazuje da su količine derivata povećane čak za 44%.

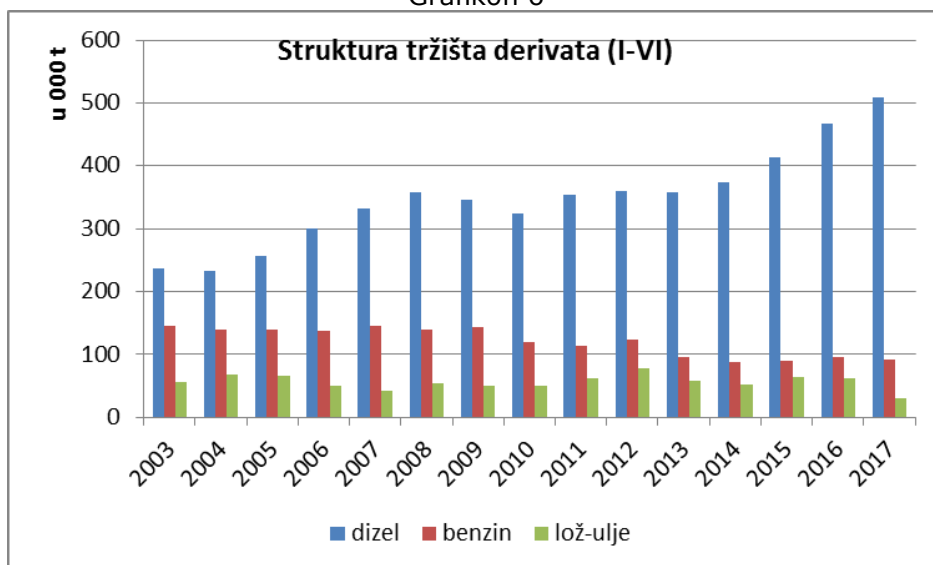

Grafikon 6 pokazuje da se dramatičan rast količina derivata u posljednjih 13 godina, promatrano u okviru prvog polugodišta, *de facto* odnosi na dizel. Količine dizela su udvostručene, dok su, s druge strane, količine benzina prepolovljene.

Snažan rast potrošnje derivata posljednjih godina, a time i prihoda od trošarina i putarine, rezultat je rasta potražnje za dizelom koja je u posljednje tri godine povećana za 36%, dok je potražnja za benzinom nakon više godina kontinuiranog pada stagnira. Rast količina dizela može se povezati sa rastom industrijske proizvodnje, investicijama u autoceste i dr. Značajni dio rasta odnosi se na promjene preferencija potrošača (građana i institucija) u pravcu većeg korištenja automobila na dizel, što zbog dugogodišnjeg proklamiranja dizela kao efikasnijeg pogonskog goriva, što zbog sklonosti potrošača prema određenim markama automobila.

¹¹ Izvor podataka: Vanjskotrgovinska komora BiH (2003-2004), UNO (2005-2017).

Grafikon 6

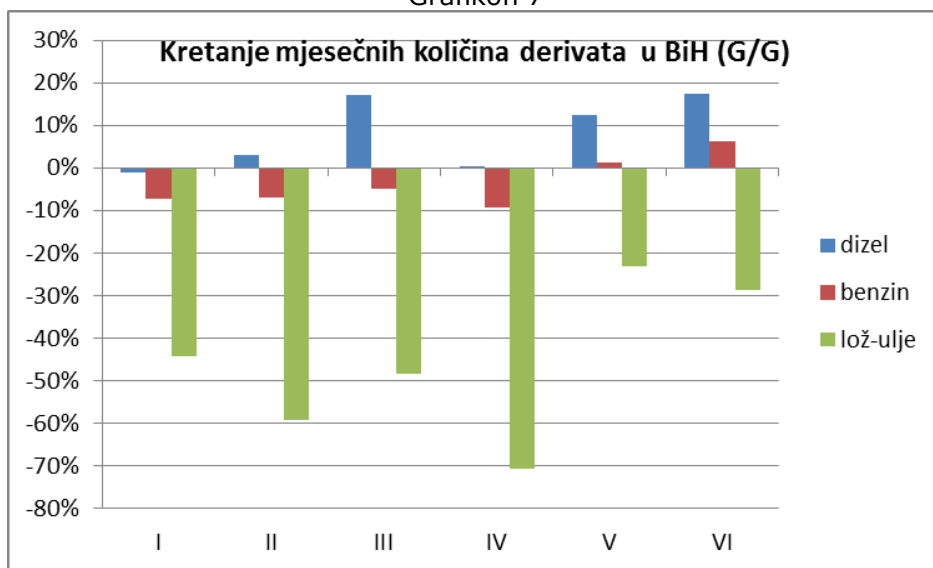

Trendovi u količinama lož-ulja pokazuju snažne oscilacije. Razdoblje prije uspostave UNO je bilo obilježeno rastom korištenja lož-ulja kao pogonskog goriva. Nakon uspostave UNO dolazi do pada količina lož-ulja, premda to razdoblje korespondira sa razdobljem rasta ekonomije, fiskalnog suficita, rasta plaća, industrije i stambene izgradnje, što predstavljaju razloge za veće korištenje lož-ulja za zagrijavanje. Novim Zakonom o trošarinama uvedena je namjenska putarina za autoceste, koja se ne ubire na lož-ulje. To je predstavljalo okidač za povećanje nezakonite upotrebe lož-ulja za pogon vozila. S druge strane, primjena novog Zakona se desila u jeku ekonomske krize kada su potrošači zbog pada dohotka i zaposlenosti tražili načina da nezakonitom supstitucijom skupljeg dizela jeftinijim lož-uljem održe razinu potrošnje kao prije krize. Pojava nezakonite potrošnje lož-ulja je kulminirala 2012.godine. Intenziviranje kontrolnih aktivnosti UNO na suzbijanju prijevara i mjere entitetskih vlada na tržištu derivata dovelo je do značajnog smanjenja potrošnje lož-ulja, a u prvom polugodištu i do drastičnog pada od 50,8% u odnosu na isto razdoblje 2016., dok je u odnosu na rekordnu 2012.godinu pad iznosio čak 60%.

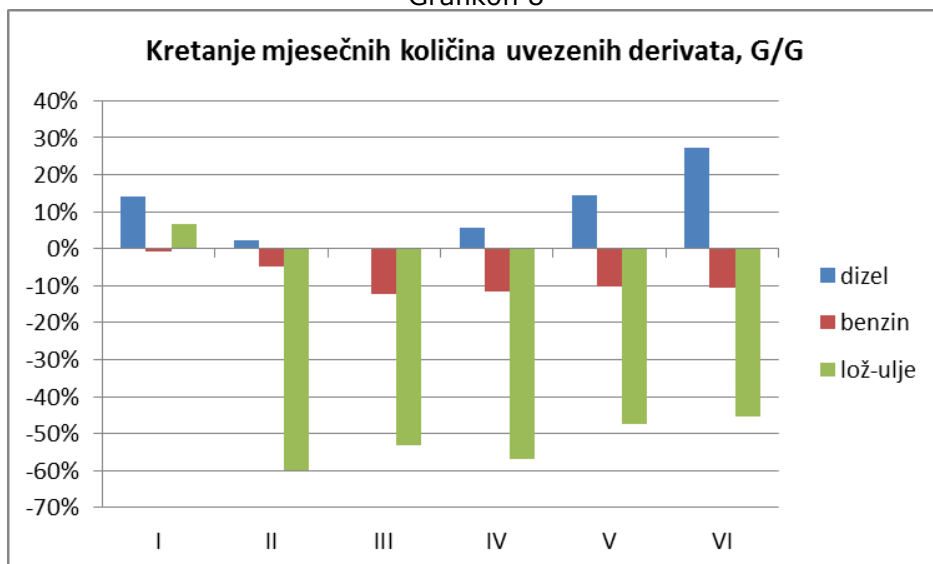
Pregled kretanja mjesečnih količina derivata u BiH (Grafikon 7) u prvom polugodištu 2017. u odnosu na referentne mjesec 2016. pokazuju negativne trendove u prvom kvartalu, a u drugom kvartalu snažniji rast količina dizela i umjeren rast količina benzina. S druge strane, zabilježen je ogroman pad na količinama lož-ulja, čak najviše u zimskim mjesecima, bez obzira na ekstremno hladnu zimu 2016/2017.

Ukoliko se usporede trendovi ukupnih količina derivata (Grafikon 7) i trendovi uvezenih derivata (Grafikon 8) može se zaključiti da je rast količina dizela u ožujku rezultat porasta prometa domaćeg dizela, a u drugom kvartalu rezultat rasta uvoza dizela. S druge strane, rast količina benzina u drugom kvartalu rezultat je porasta prometa domaćeg benzina, dok je uvoz benzina u prvom polugodištu konstantno bio manji nego u 2016.

Grafikon 7

Grafikon 8

Zaključci

- Turbulencije sa svjetskog tržišta nafte odrazile su se i na trendove na tržištu derivata u BiH i naplatu trošarina i putarine u prvom polugodištu 2017.
- Primjetna je i promjena strukture tržišta derivata u pravcu sve veće dominacije dizela;
- Zahvaljujući efikasnim kontrolnim aktivnostima UNO i mjerama entiteskih vlada potrošnja lož-ulja je prepolovljena.